

Aukščiausios prabos literatūra.
New York Times Book Review

Man Booker
premijos laureatas

Julian Barnes

Kalbant atvirai

romanas

baltos lankos

Julian Barnes

Kalbant atvirai

romanas

Iš anglų kalbos vertė Nijolė Regina Chijenienė

baltos lankos

Visi, visi ir visos, visi žmonės

S t i u a r t a s Mano vardas Stiuartas ir aš viską prisimenu. Vardas – Stiuartas, o pavardė – Hjuzas. Štai ir visas asmenvardis. Antro vardo neturiu. Hjuzai buvo mano tėvai, išgyvenę santuokoje dvidešimt penkerius metus. Jie pakrikštijo mane Stiuartu. Iš pradžių man tas vardas nelabai patiko – mokykloje klasiškai pravardžiuodavo Stiūra, Sarčiu ir dar kitaip, – bet dabar aš prie to vardo pripratau. Išmokau juo naudotis. Naudotis savo vardu.

Atleiskite, juokauti nemoku. Žmonės yra man tai sakę. Apkritai Stiuartas Hjuzas visai mane tenkina. Nenorėčiau būti koks nors Sent Džonas de Viras Načbulis. Mano tėvų pavardė buvo Hjuzai. Dabar jie mirę, bet aš nešioju jų pavardę. O kai aš numirsiu, mane vis tiek prisimins kaip Stiuartą Hjuzą. Neaprepiamame mūsų pasaulyje nedaug tėra nenuginčijamų dalykų, bet šis – vienas iš jų.

Supratote, kur lenkiu? Na, ką aš čia, kaipgi jūs suprasit. Juk ką tik pradėjau pasakoti. Dar nepažįstate manęs. Pradėkim iš pradžių. Sveiki, aš – Stiuartas Hjuzas, labai malonu. Gal paspaustumė vienas kitam ranką? Na, štai ir puiku. O lenkiu aš štai kur: *visi aplinkui pasikeitė pavardę*. Įdomus dalykas. Gal net šiurpokas.

O dabar sakykite, ar pastebėjote, kad aš pasakiau „visi“, o toliau – „pavardę“. Tyčia taip pasakiau, greičiausiai, kad parerzinčiau Oliverį. Mes buvome susiėmę. Na, bent jau smarkiai

susiginčiję. Na gerai, tebūnie nesutapo mūsų požiūriai. Tas Oliveris – nepakenčiamas nuoboda. Jis mano seniausias draugas, todėl turiu teisę vadinti jį nepakenčiamu nuoboda. Džilė – mano žmona Džiliana – pirmą kartą jį sutikusi pasakė taip:

– Žinai, tas tavo draugas kalba kaip žodynas.

Tąsyk sėdėjome paplūdimyje netoli Frintono, ir vos tik išgirdęs tuos žodžius Oliveris tuoj pat įsileido į savo gražbyliavimus, kuriuos pretenzingai vadindavo rifais, kaip džiazė. Aš negaliu atkartoti, kaip jis tai daro – reikia girdėti savo ausimis, – tiesiog užsikabina už ko nors ir pasileidžia šuoliais. Ir tąkart buvo tas pats.

– Įdomu, koks gi aš žodynas? Dvikalbis? Su briaunoje išpjaustinėtu raidynu? – ir taip be galo be krašto, o galiausiai perėjo prie klausimo, kas jį pirks: – O jeigu niekas manęs nenorės? Žodynas, kurio niekam nereikia. Viršelis apdulkėjęs. Ak, ne, mane pusvelčiui išparduos, aš jau matau, mane išparduos! – Ir ėmė taip daužyti delnais smėlį ir užvertęs galvą klykauti žuvėdroms, lyg populiariame TV seriale, kad net pagyvenusi pora, greta mūsų už širmos nuo vėjo klausiusis radijo, sunerimo. Džiliana tik juokėsi.

Vis dėlto Oliveris nuoboda. Nežinau, ką jūs manote apie „visus“ ir „pavardę“. Gal jums vis tiek, turbūt manote, baisaus čia daikto. O mes – tiksliai neprisimenu, nuo ko tai prasidėjo, – dėl to susiginčijom. Oliveris, Džiliana ir aš. Kiekvieno nuomonė buvo skirtinga. Pamėginsiu dabar jas išdėstyti. Geriausiai čia tiks diskusijų protokolo forma, kaip banko valdyboje.

OLIVERIS pareiškė, kad „visi“ yra daugiskaitos įvardis, todėl turi būti derinamas su daugiskaitos daiktavardžiu – „pavardės“.

DŽILIANA pasakė, kad nedera apibendrintai kalbėti už abi žmonijos lytis, todėl būtų logiškiau ir sąžiningiau sakyti „visi ir visos“.

OLIVERIS atkirto, kad mes aptarinėjame gramatiką, o ne lyčių lygybės klausimą.

DŽILIANA pasakė, kad tų dalykų nedera atskirti, nors ko čia stebėtis, turint galvoje, kas tą gramatiką sukūrė, nes, kiek jai žinoma, visi iki vieno gramatikai buvo vyrai, be to, ji paprasčiausiai remiasi sveiku protu.

OLIVERIS užvertė akis, prisidėgė cigaretę ir pareiškė, kad pats pasakymas „sveikas protas“ yra iš esmės prieštaringas, nes jeigu žmogus – čia jis apsimetė baisiausiai sutrikęs ir pasitaisė: vyras ar moteris, – jeigu vyras ar moteris visais laikais būtų pasikloję tik sveiku protu, tai mes iki šiol gyventume molio trobelėse, valgytume visokias šlykštynes ir klausytumės Delo Šenono plokštelių.

STIUARTAS pateikė pasiūlymą. „Visi“ ne itin tikslu ar mandagu, o gal ir viena, ir kita, tačiau „visi ir visos“, nors skamba ir diplomatiškai, yra nežmoniškas griozdas, taigi geriausias variantas – pridurti „žmonės“. Stiuartas buvo tikras, kad toks kompromisas disputo dalyvius patenkins, ir labai nustebė, kai niekas jo nepalaikė.

OLIVERIS pareiškė, kad toks pasakymas, kaip antai: „žmonės kaišioja galvą pro duris“, skamba taip, lyg būtų daug kūnų su viena galva, nelyginant kokiame šurpiame rusų mokslininkų eksperimente. Dar prisiminė išsigimėlius, anais laikais rodytus per muges, barzdotas moteris, deformuotus avių embrionus ir daug panašių dalykų, bet pirmininkaujantysis (aš) jį nutraukė.

DŽILIANA pasakė, kad, jos manymu, „žmonės“ šiuo atveju skamba taip pat griozdiškai ir diplomatiškai, bet kodėl gerbiama susirinkimas vengias aiškaus atsakymo? Daugybę amžių moterys buvo mokomos vartoti vyrišką įvardžio giminę, kai kalbama apie visą žmonių rasę, ar nebūtų metas, nors ir pavėluotai,

ištaisyti padėtį, net jeigu kai kuriems vyrams tai ir stotųsi skersai gerklės.

Stiuartas laikėsi savojo aukso vidurio.

Posėdis buvo atidėtas *sine die**.

Vėliau aš daug galvojau apie tą pokalbį. Trys gana protingi žmonės svarstė kažkokias įvardžių vartojimo ir derinimo smulkmėnas. Ir negalėjo susitarti dėl tų kelių mažulyčių žodelių. O juk buvome draugai. Ir man tai kažkodėl kėlė nerimą.

Ir kaip apskritai kilo tas klausimas? Ak taip, visi aplinkui pasikeitė pavardę. Taip yra iš tikrųjų, ir tai verčia susimąstyti, ar ne? Džiliana, pavyzdžiui, pavardę pakeitė ištekėjusi už manęs. Mergautinė jos pavardė buvo Vajet, o dabar jina Hjuz. Tai, kad ji norėjo pasiimti mano pavardę, savimeilės man neglosto. Manyčiau, ji labiau norėjo atsikratyti Vajet. Mat ta pavardė iš tėvo, o jina su tėvu nesutarė. Jis metė motiną ir ši metų metus turėjo nešioti pavardę žmogaus, kuris ją paliko. Nelabai smagu poniai ar madam Vajet, kaip ją kai kas vadina dėl prancūziškos kilmės. Įtariu, kad Džiliana, atsiribodama nuo pavardės Vajet, norėjo nutraukti bet kokią ryšį su tėvu (kuris, beje, net neatvyko į vestuves) ir parodyti motinai, ką ji turėjo padaryti jau prieš daug metų. Tik vargu ar madam Vajet užuominą suprato, jeigu tai iš tiesų buvo užuomina.

Oliveris, kaip jam būdinga, pareiškė, kad po vedybų Džilė turėtų vadintis ponia Džiliana Vajet arba Hjuz, jeigu jai taip svarbu logika, gramatika, sveikas protas, diplomatiškumas ir griezdiškumas. Toks jau tas Oliveris.

Oliveris. Kai mudu susipažinom, jo vardas buvo ne toks. Mes mokėmės vienoje mokykloje. Tais laikais jį vadindavo Naidželu, arba N. O., o kartais Rasu, nes iš tikrųjų jis ir yra Naidželas

* Neribotam laikui. (Lot.; čia ir toliau – vert. past.)

Oliveris Raselas, bet Oliveriu jo niekas nevadino. Man regis, mes net nežinojome, ką ta raidė „O“ reiškia. Gal jis mums ko nors apie ją primelavo. Bet svarbiausia ne tai. Po mokyklos aš į universitetą nestojau, o Naidželas įstojo. Po pirmo semestro grįžęs namo jis jau buvo Oliveris. Oliveris Raselas. „N“ kažkur dingio, net iš asmenvardžio ant čekių knygutės.

Matote, aš prisimenu viską. Nuėjęs į banką jis privertė išduoti jam naujas čekių knygutes ir vietoje „N. O. Raselo“ ėmė pasirašinėti „Oliveriu Raselu“. Nustebau, kad bankas jam leido. Aš jo paklausiau, kaip jam tai pavyko, bet jis nepaaiškino. Tik pasakė pagrasinęs, kad savo sąskaitos kreditavimą perleis kitiems.

Aš ne toks gabus kaip Oliveris. Mokykloje kartais gaudavau vieną kitą geresnį pažymį, bet tik tuomet, jeigu jis nepasistengdavo. Man geriau sekėsi matematika, fizika, chemija ir įvairūs rankų darbai, o jis vien pasižiūrėjęs į gręžimo stakles apsimisdavo alpstąs, bet išsigeidęs mane perspėjau lengvai tą padarydavo. Ir ne tik mane – bet ką. Esant reikalui mokėjo išsisukti. Kai per karinį parengimą Jungtinėse kadetų pajėgose žaisdavome karą, Oliveris visada gaudavo atleidimą. Apskritai, norėdamas jis visada randa išeitį. Be to, jis mano draugas nuo seniausių laikų.

Per mano vestuves Oliveris buvo vyriausiasis pabrolys. Ne iš tikrųjų, nes vestuvės vyko merijoje, ten pajaunių nebūna. Tiesą sakant, dėl to mes irgi buvome kvailai susikivirčiję. Tikrai kvailai, bet apie tai kada nors vėliau.

Tai buvo nuostabi diena. Tokios galima palinkėti visiems besituokiantiems. Šiltas birželio rytas, mėlynas dangus, švelnus vėjelis. Mes buvome šešiese: mudu su Džile, Oliveris, madam Vajet, mano sesuo (ištekėjusi, paskui išsiskyrusi, bet pasilikusi svetimą pavardę – ar aš jums nesakiau?) ir paskutinę minutę iš kažkur ponios Vajet iškapstyta pagyvenusi tetulė. Jos pavardės nenugirdau, bet dedu galvą, kad ne mergautinė.

Orus registratorius buvo saikingai oficialus. Mano nupirktas žiedas žybciojo ant violetinės aksomo pagalvėlės, kol atėjo laikas jį užmauti Džilei ant piršto. Santuokos priesaikos žodžius kartojau kiek per garsiai ir atrodė, kad jie aidi atsimušę nuo šviesių ažuolinių kambario sienų plokščių. Džilė, priešingai, tarė juos beveik pašnibždomis, ir mes su registratoriumi beveik nieko negirdėjome. Mudu buvome laimingi. Liudininkai pasirašė sutuoktuvių metrikoje. Registratorius įteikė Džilei santuokos liudijimą ir pasakė: „Jis jūsų, ponija Hjuz, o šis jaunuolis neturi su juo nieko bendra.“ Merijos fasade buvo didžiulis laikrodys ir mes po juo nusifotografavome. Pirmojoje nuotraukoje užfiksuotas laikas buvo 12:13, kai jau buvome susituokę tris minutes. Paskutinėje – 12:18, kai buvome susituokę aštuonias minutes. Keletą nuotraukų Oliveris tyčia kvailiodamas padarė pakreipęs kamerą neįprastu kampu. Paskui visi nuėjome į restoraną ir valgėme keptą lašišą. Gėrėme šampaną. Tada užsiskėmė dar. Oliveris rėžė tostą. Pasakė bemeilijęs pakelti taurę už jaunosios pamergę, bet kadangi tokios nesą, tai jis gersiąs už Džilę. Visi juokėsi ir plojo, Oliveris įsileido gražbyliauti graibstydamasis visokių įmantrių žodžių, o mes kaskart vis šaukėme jam „bravo“. Mūsų staliukas buvo atskiroje patalpoje iš kiemo pusės ir vieną kartą, kai itin garsiai sušukome, padavėjas dirstelėjo vidun, ar mums ko netrūksta, ir tuoj pat dingo. Oliveris baigė tostą, atsisėdo ir buvo patapšnotas per petį. Aš pasisukau į jį ir pasakiau:

- Kažkodėl žmonės kaišioja galvą pro duris.
- Ko jie nori?
- Paklausk, – pakartojau, – žmonės kaišioja *galvą* pro duris.
- Ar tu girtas? – paklausė jis.

Turbūt jau buvo pamiršęs. Bet aš, kaip matote, prisimenu. Aš prisimenu viską.

D ž i l i a n a Klausykite, man atrodo, kad tai niekam neturėtų rūpėti. Dievaži. Aš esu paprastas privatus asmuo. Ir neturiu ką pasakyti. O dabar, kur tik pasisuksi, žmonės primygtinai nori išlieti tau širdį. Atsiversk bet kokį laikraštį – visi rėkte rėkia: „Iš-klausykite mano gyvenimo istoriją!“ Įsijunk televizorių ir kas antroje programoje koks nors vyras ar moteris pasakoja apie savo problemas, skyrybas, vaikystę be tėvo, ligas, alkoholizmą, narkomaniją, seksualinę prievartą, bankrotą, vėžį, amputaciją, psichoterapiją. Vieną sterilizavo, kitai nupjovė krūtį, trečiam ar trečiai išpjovė apendiksą. Kam jie visa tai pasakoja? Pažiūrėkite į mane, paklausykite manęs. Kodėl jie tiesiog negali su tuo gyventi? Kam visą laiką apie tai kalbėti?

Bet jeigu aš iš prigimties nelinkusi į išpažintis, dar ne-reiškia, kad nieko neatsimenu. Aš prisimenu, kaip mano vestuvinis žiedas gulėjo ant pūstos vyšninės pagalvėlės, kaip Oliveris vartė telefonų knygą ieškodamas juokingų pavardžių, prisimenu, ką jaučiau. Bet tai neskirta viešumai. Ką aš prisimenu, susiję tik su manimi.

O l i v e r i s Sveiki, aš Oliveris, Oliveris Raselas. Rūkysit? Ne, taip ir maniau. Nieko prieš, jeigu aš užsirūkysiu? O, taip, žinau, kenkia sveikatai, tiesą sakant, kaip tik todėl cigaretės ir mėgstu. Viešpatie, mes ką tik susipažinome, o jūs jau stojat prieš mane piestu kaip koks „žaliasis“. Kas jums darbo? Po penkiasdešimties metų aš jau būsiu po velėna, o jūs laktysit kaip vijurkas su masažuojamaisiais sandalais siurbčiodamas per šiaudelį jogurtą ir gurkšnodamas rudą durpyno vandenį. Ką gi, man geriau jau taip.

Norit išgirsti mano teoriją? Mes visi gausim galą nuo vėžio arba infarkto. Iš esmės žmonės skirstomi į du tipus: tie, kurie užkemša savo jausmus butelyje, ir tie, kurie leidžia jiems triukšmingai veržtis lauk. Intravertai ir ekstravertai, jeigu jums taip patinka labiau. Intravertai, kaip visiems žinoma, savo emocijas, pyktį ar savinieką, linkę užgniaužti ir toks visko laikymas savyje, kaip vėlgi visiems gerai žinoma, sukelia vėžį. O ekstravertai, priešingai, atvirai kvatoja, piktinasi pasauliu, savinieką nukreipia į kitus, ir tokios emocinės perkrovos dėsningai priveda prie infarkto. Arba viena, arba kita. Tai štai, aš esu ekstravertas, ir jeigu savo rūkymu perkrovą išlyginsiu, tai būsiu puikiai subalansuotas ir sveikas žmogus. Štai tokia mano teorija. Be to, esu priklausomas nuo nikotino, tad rūkau su malonumu.

Aš esu Oliveris ir prisimenu visus svarbiausius dalykus. O dėl atminties galiu pasakyti štai ką. Pastebėjau, kad dauguma žmonių po keturiasdešimties įninka verkšlenti, kad jų atmintis nebe tokia gera, kaip buvo ar kaip jie norėtų, kad būtų. Atvirai kalbant, nė kiek tuo nesistebiu: pažvelkit, kokius kalnus šlamšto jie laiko prikaupę. Įsivaizduokit milžinišką šiukšlių konteinerį, kaupinai prigrūstą visokių niekų: banaliausi vaikystės prisiminimai, penki milijonai sporto rezultatų, nemėgstamų žmonių veidai, televizinių muilo operų siužetai, patarimai, kaip išvalyti raudonojo vyno dėmes iš kilimo, savo išrinkto parlamento deputato pavardė ir panašios nesąmonės. Kokia klaiki tuštybė! Nejaugi tai ji skatina juos manyti, jog atmintis nori būti prikimšta tokių štai niekų? Įsivaizduokite, ji kaip koks daiktų saugojimo kameros tarnautojas šurmuliuojančioje stotyje, prižiūrintis jūsų apgailėtiną bagažą. Tik pagalvokite, ar verta dėl to varginti žmogų! Ir beveik už ačiū! Nenuostabu, kad prie kameros langelio jo dažniausiai nebūna.

Savo atminčiai aš patikiu tik tokius dalykus, kuriuos saugodama ji jausis pagerbta. Pavyzdžiui, niekada neįsimenu telefono

numerių. Net savo paties gana sunkiai, ir nė kiek nesijaudinu, jeigu tenka išsitraukti užrašų knygutę ir atsiversti puslapį su Oliverio Raselo pavarde. Kai kurie žmonės – nepataisomi pro tuoliai – užsispyrę tvirtina, jog atmintį esą reikia lavinti, kad ji išsaugotų lankstumą ir gerą formą kaip sportininkai. Ką gi, visi žinome, kas sportininkų laukia. Irkluotojai pripumpuotais pečiais nusibaigia nesulaukę vidutinio amžiaus, futbolininkai nuo artrito girgžda kaip durų vyriai. Raumenų plyšimai gydami su medėja, slanksteliai sulimpa. Nueikite į senų sportininkų susitikimą ir pamatysite geriatrinės ligoninės pacientų palatą. O juk jeigu jie nebūtų taip varginę sausgyslių...

Taigi aš nusiteikęs savo atmintį puoselėti ir tik retsykais pavaišinti koku gardesniu kąsneliu iš savo patirties. Tokiu kaip, pavyzdžiui, tie pietūs po tuoktuvių. Mes gėrėme puikų putojantį jauną šampaną, kurį parinko Stiuartas (rūšies, nors tu ką, nepamenu! *mis en bouteille par Les Vins de l' Oubli*), ir valgėme *saumon sauvage grillé avec son coulis de tomates maison*^{**}. Aš būčiau parinkęs ką kita, bet su manimi niekas nesitarė. Ne, viskas buvo gerai, gal tik šiek tiek pritrūko vaizduotės... Madam Vajet, sėdėjusi à côté^{***}, regis, buvo viskuo patenkinta, bent jau laiša tikrai mėgavosi. Tačiau aplink žuvį sudėtus rausvus permatomus kubelius ji išstumdė į pakraščius ir atsisukusi į mane paklausė:

– Kas, jūsų manymu, čia galėtų būti?

– Pomidorai, – džiaugiausi galėdamas atsakyti. – Nulupti, be šerdelės ir sėklelių, supjaustyti kubeliais.

– Argi ne keista, Oliveri, atskirti ir išimti viską, kas teikia daržovei savitumo?

* Išpilstytas kompanijos „Užmaršties vynai“. (Pranc.)

** Jūrinę ant grilio keptą laišą su firminiu pomidorų padažu. (Pranc.)

*** Šalia. (Pranc.)

Įspūdingai pasakyta, ar ne? Aš paėmiau jos ranką ir pabučiavau.

Nors, kita vertus, aš jums nepasakyčiau, ar Stiuartas per ceremoniją vilkėjo šviesiai pilką, ar tamsiai pilką kostiumą.

Suprantate?

Prisimenu, koks tą dieną buvo dangus: kaip „debesuotas“ ebru popierius knygos priešlapyje. Gal kiek per daug vėjuota. Įžengę į meriją visi glostėsi sušiauštus plaukus. Paskui dešimt minučių laukė prie nedidelio staliuko, ant kurio gulėjo trys Londono telefonų knygos ir trys „Geltonųjų puslapių“ egzemplioriai. Olis linksmo draugiją žinyno skirsniuose „Skyrybų advokatai“ ir „Guminių apsaugos priemonių tiekėjai“ ieškodamas naudingų specialistų. Bet juoko kibirkštis neįsižiebė. Paskui mus įleido į salę pas tą briliantiną plaukus susilaižiusį nykų žmogėną. Jo pečiai buvo apibirę pleiskanomis, lyg kas būtų paleidęs į jį miltų „bombą“. Spektaklis vyko kaip priklausio. Žiedas ant tamsiai violetinės pagalvėlės tviskėjo kaip kokia gimdos spiralė. Stiuartas išrėkė savo žodžius lyg stovėdamas prieš karo lauko teismą, kur kiekvienas tyliau ar neaiškiai ištartas žodis būtų pridėjęs dar keles metus cypės. O vargšėlė Džilė vos lemeno. Man regis, ji verkė, bet atvirai spoksoti būtų buvę nepadoru. Paskui išėjome į lauką ir ten nusifotografavome. Mano akimis, Stiuartas atrodė per daug savimi patenkintas. Žinoma, jis mano geriausias draugas ir tai buvo jo vestuvės, bet jis tiesiog nesitvėrė iš pasitenkinimo, ir tada aš perėmiau fotoaparatus nusprendęs, kad reikia padaryti keletą meninių vestuvių nuotraukų. Strakaliodamas aplinkui įamžinau jaunavedžius iš visų pusių, fotografavau gulomis ir pasukęs objektyvą 45 laipsnių kampu, priedavau taip arti, kad buvo matyti visos poros, bet iš tikrųjų siekiau tik vieno: įamžinti juostelėje dvigubą Stiuarto pasmakrę. O juk žmogui tik trisdešimt dveji. Gerai, su ta dviguba pasmakre gal per smarkiai

užvažiuota, tiesiog gerai įpenėtas pagurklis. Tačiau fotoaparatas meistro rankose gali suteikti jam putlumo ir blizgesio.

Stiuartas... Pala, jūs juk jau kalbėjotės su juo, tiesa? Kalbėjotės. Aš pajutau, kaip sudvejojote, man nejučia perėjus prie jo dvigubos pasmakrės. Norite pasakyti, nepastebėjote? Na, galbūt ir nepastebėjote, prietemoje, ir apšvietimas iš nugaros... Ir jis greičiausiai buvo tyčia atkišęs smakrą. Mano galva, toks po kaklu nukabęs maišas taip nebūtų kritęs į akis, jeigu plaukai būtų buvę ilgesni, bet jis savo bespalviams plaušams niekada neduoda jokios *Lebenstraum**. O dar ta apskrita fizionomija ir apvalios akys, draugiškai žvelgiančios pro toli gražu ne moderniausio stiliaus akinius. Noriu pasakyti, kad jis sudaro gana mielo vaikino įspūdį, bet su juo reikėtų padirbėti, sutinkate?

Ką? Jis buvo be akinių? Tikrai su akiniais. Pažįstu jį nuo tada, kai dar buvo mokytojui iki kelių ir... na nežinau, gal slapta perėjo prie kontaktinių lęšių ir tikrino juos su jumis. Tiek to. Tai įmanoma. Viskas įmanoma. Gal jis nori apsimesti turįs tvirtesnę stuburą, kad, tūnodamas savo kokčioje Sičio urkštynėje ir smaksodamas į nervingai mirkčiojantį ekraną arba į debiliaką ambrydamas apie dar vieną pagreitintą sutarčių „tranšą“ ar ką panašaus, atrodytų bent kiek vyriškesnis, negu yra iš tikrųjų. Tačiau jau nuo pat mokyklos laikų jis uoliai remia optikos salonų verslą, ir ypač tų, kurie prekiauja seniai nebemadingais akinių rėmeliais.

Ko jūs čia dabar šaipotės? Mes kartu mokėmės... A, su-pratau. Stiuartas jums jau prisuokė, kaip aš pasikeičiau pavardę, ar ne? Matote, jis tokiems dalykams turi silpnybę. O jau jo paties pavardė nuzulinta iki skylių – pone Stiuartai Hjuzai, ką manote apie karjerą minkštų baldų pardavimo versle, kuriam nereikia

* Erdvės gyvenimui. (Vok.)

jokių sugebėjimų, išskyrus nepriekaištingą pavardę, o jūs jau ją turite, sere, – ir jis patenkintas atsiliepinęs į ją iki grabo lentos. Bet Oliveris kadaise buvo vadinamas Naidželu. *Mea culpa, mea maxima culpa.** O gal ta kaltė ir ne mano. Gal ačiū tau, mamyt. Šiaip ar taip, negi gali per visą gyvenimą vadintis Naidželu, ar ne? Netgi per visą knygą negali išlikti Naidželu. Kai kurie vardai po kiek laiko pradeda nebetikti. Na, pavyzdžiui, jus pakrikštijo Robinu. Visai padorus vardas iki kokių devynerių metų, bet labai greitai atsiranda noras ką nors su juo daryti, ar ne? Oficialiai pasikeisti į kokį nors Samsoną, Galijotą ar dar kokį kitokį. O su kai kuriais vardais būna atvirkščiai. Pavyzdžiui, Volteris. Tu negali būti Volteris, kol tave vežioja vežimėliu. Apskritai, mano galva, tu negali būti Volteris iki kokių septyniasdešimt penkerių. Taigi, jeigu jus nori pakrikštyti Volteriu, reikia, kad prieš jį būtų pora kitų vardų: vienas, kai gulėsite vežimėlyje, o kitas visam tam ilgam laikui, kol sulauksite Volterio amžiaus. Taigi jie gali jums duoti, pavyzdžiui, Robino Bartolomėjaus Volterio vardą. Gal ir dirbtina, bet neabejotinai patogiu.

Taigi aš pakeičiau Naidželą į Oliverį, kuris visada buvo mano antras vardas. Naidželas Oliveris Raselas – žiūrėkite, tariau nė nemirkstelėdamas. Išvažiavau į universitetą kaip Naidželas, o po semestro grįžau jau Oliveris. Kas čia nepaprasto? Tas pats, kaip išėjus į kariuomenę pirmų atostogų grįžti su ūsais. Ne daugiau kaip ženklas, žymintis naują gyvenimo tarpsnį. Bet draugis Stiuartas kažkodėl negali savęs įveikti.

Džiliana – geras vardas. Jai tinka. Ir keisti nereikia.

Ir man tinka Oliveris, tiesa? Neblogai dera prie mano juodų kaip derva plaukų, žavingų gelzganų dantų, prie liauno liemens, manieringumo ir lininio kostiumo su neišvaloma „Pinot Noir“

* Esu kaltas, esu labai kaltas. (Lot.)

dėme. Dera prie mano tuščios sąskaitos ir Prado muziejaus maršrutų išmanymo. Dera prie to, kad kai kuriems maga spirti man į galvą. Kaip tam urvažmogui, pas kurį buvau užėjęs po pirmo semestro universitete. Tas tipas buvo iš tų, kuriuos ištinka erekcija, išgirdus, kad banko palūkanų norma išaugo dešimtdaliu procento. Taigi tas urvinis, tas... Volteris įsivedė mane į savo plokštėmis išmuštą smaukskybę ir pareiškė, kad mano pagėdavimas čekių knygelėje pasikeisti pavardę iš N. O. Raselo į Oliverį Raselą nėra pirminės svarbos dalykas tarp kitų devintajame dešimtmetyje banko sprendžiamų klausimų, ir įspėjo, kad jeigu mano sąskaita nebus papildyta tokia suma, kuri uždengtų juodąją banko kredito skylę, tai aš negausiu naujos knygutės net jeigu mano pavardė būtų Santa Klausas. Aš puoliau kvatoti iš sąmojo tariamai vis negalėdamas juo atsigėrėti, paskui kelias minutes kerėjau jį savo senais triukais ir nespėjęs atsipeikėti Volteris jau klūpėjo prieš mane ant kelių maldaudamas *coup de grâce*^{*}. Ir aš, ką jau darysi, suteikiau jam garbę pasirašyti leidimą pasikeisti pavardę.

Visi mano pažįstami, kadaise vadinę mane Naidželu, kažkur prašapo. Išskyrus, žinoma, Stiuartą. Paprašykit Stiuarto papasakoti apie mūsų mokyklos laikus. Aš, savaimė suprantama, niekada nežeminau savo atminties prašymais kaupti visą tą šablonišką šlamštą. O Stiuartas iš neturėjimo ką kalbėti ima ir pradeda abėcėlės tvarka vardyti: „Adamsas, Atkenas, Aptedas, Belas, Belami... (Pavardes aš, aišku, sugalvoju.)

– Kas čia? – klausdavau jo. – Nauja mantra?

Jis atrodydavo suglumęs, matyt, įsivaizduodamas, kad „mantra“ reiškia automobilio modelį. Oldsmobilis „Mantra“.

* Pasigailėjimo nužudant. (Pranc.)

– Ne, – atsakydavo. – Nejaugi neprisimeni? Tai mūsų penktoji „A“. Senis Bifas Vokinsas buvo mūsų klasės auklėtojas.

– Bet aš neprisimenu. Nenoriu prisiminti. Atmintis – valios aktas. Taip pat kaip užmarštis. Man regis, aš švariai ištryniau iš atminties savo pirmuosius aštuoniolika metų ir sumaliau iš jų nekenksmingą vaikišką tyrelę. Kas gali būt blogiau, kai tokios šiukšlės velkasi tau iš paskos? Pirmasis dviratis, pirmosios ašaros, senas meškiukas su nukąsta ausimi. Tai ne tik neestetiška, bet ir nepraktiška. Per daug gerai prisimindamas praeitį pradedi dėl jos kaltinti savo dabartį. Žiūrėkit, ką jie man padarė, dėl to aš dabar esu toks, tai ne mano kaltė. Leiskite man nesutikti: greičiausiai tai jūsų kaltė. Ir malonėkite nevalginti smulkmenomis.

Sako, kuo labiau sensti, tuo aiškiau prisimeni savo ankstyvąją vaikystę. Vieni iš daugelio ateityje tykančių spąstų – senatvinės silpnaprotystės kerštas. Beje, ar aš nedėščiau jums savo gyvenimo teorijos? Gyvenimas yra kaip įsiveržimas į Rusiją. Žaibiškas puolimas, kiveriai žvilga, pliumažai šokčioja kaip aptvare išgąsdintos vištos; trumpas proveržis, entuziastingai aprašomas depešose priešui traukiantis; paskui ilgas alinantis žygis, vis mažėjant maisto daviniui, ir pirmosios ant veido tirpstančios snaigės. Priešas sudegina Maskvą ir jūs, Generolui Sausiui suleidus į jus aštrius ledo varveklių nagus, pasiduodat. Kartėlio kupinas atsitraukimas. Kazokų antpuoliai. Galiausiai, brendant per Lenkijos upę, net nepažymėtą jūsų generolo žemėlapyje, jus pakerta berniuko kanonieriaus kartečė.

Aš visai netroškstu pasenti. Prašau mane nuo to apsaugoti. Ar turit tokią galią? Deja, net ir jūs neturit tokios galios. Tai geriau paimkit cigaretę. Imkit, imkit. Nenorit – nereikia, jūsų valia. Kam kas patinka.

Ar nepaskolintum sobereno?

S t i u a r t a s Tam tikra prasme keista, jog *Edwardian* vis dar eina, bet aš dėl to džiaugiuosi. Stebuklas, kad mokykla taip pat tebeveikia, bet kai šalyje imta naikinti atrankines klasikines mokyklas ir vietoje jų steigti bendrojo lavinimo vidurines bei paruošiamuosius koledžus, jungiant visus ir viską, tuo metu neatsirado nieko, su kuo būtų galima sujungti Šv. Eduardo mokyklą ir mes buvome palikti ramybėje. Taigi mokykla išliko, o su ja ir abiturientų žurnalas. Pirmaisiais metais po mokyklos baigimo aš jo neskaitydavau, bet dabar, praėjus maždaug penkiolikai metų, randu jame įdomių sau dalykų. Aptikus pažįstamą pavardę sukyla prisiminimai. Buvę mokiniai rašo iš visų pasaulio kampelių ir pasakoja, ką yra pasiekę. Dievulėliau, galvoji sau, niekada nemaniau, kad Beilis bus atsakingas už visas Pietryčių Azijos operacijas. Prisimenu, kaip mokytojo paklaustas, kokia pagrindinė Tailando kultūra, atsakė, kad tranzistoriai.

Oliveris sako, kad mokyklos neprisimena. Jis sako – kaip ta jo frazė skamba? – sako, kad į tą šulinį įmetęs akmenį niekada neišgirstų pliūkstelėjimo. Kai aš jam perpasakoju *Edwardian* perskaitytas naujienas, jis visada žiovauja ir nuobodžiaudamas vis perklausia: „Kas kas?“ Bet aš įtariu, kad jam įdomu. Tiesa, savo prisiminimais jis nesidalija. Galbūt būdamas su kitais žmonėmis jis dedasi mokėsis prašmatnesnėje mokykloje – Itono ar panašiai. Tai taip jam būdinga. Pats aš manau, kad esi toks, koks

esi, ir nereikia dėtis kuo kitu. Tačiau Oliveris visada mane taiso ir tikina, kad žmogus yra toks, koks nori atrodyti.

Turbūt atkreipėte dėmesį, jog mudu su Oliveriu gana skirtingi. Kartais žmonės stebisi, kad mes draugai. Tiesiai nesako, bet aš jaučiu. Jie mano, kad man pasisekė turėti tokį draugą kaip Oliveris. Jis daro žmonėms išpūdį. Turi gerą liežuvį, daug keliavęs, moka ne vieną užsienio kalbą, susipažinęs su menu – nuodugnai susipažinęs – ir nešioja dukslokus drabužius, kurie dabar, pasak mados žinovų, yra madingi. Aš esu visiška priešingybė. Man ne visada pavyksta aiškiai išreikšti mintį, išskyrus, žinoma, kai būnu darbe; lankiausi Europoje ir Jungtinėse Valstijose, bet niekada nebuvau nusigavęs iki Ninevijos ir Tolimojo Ofyro; aš tikrąja tų žodžių prasme neturiu laiko menui, nors, patikėkite, joku būdu nesu prieš jį nusiteikęs, tik neturiu tam laiko (kartais pasiklausau per radiją gražaus koncerto, kaip visi per atostogas perskaitau porą knygų); ir į drabužius per daug nekreipiu dėmesio, svarbiausia, kad padoriai atrodyčiau darbe ir patogiai jausčiausi namie. Bet manau, kad Oliveriui patinku toks, koks esu. Jeigu imčiau jį mėgdžioti, vis tiek nieko neišeitų. Beje, tarp mūsų yra dar vienas skirtumas: aš turiu šiokių tokių santaupų, o Oliveris neturi nieko, bent jau ne tiek, kad pinigus išmanantieji galėtų pavadinti tai pinigais.

– Paskolink sovereną.

Tai buvo pirmieji man pasakyti jo žodžiai. Mudu klasėje sėdėjome greta. Mums buvo penkiolika. Kartu jau buvome prasi-mokę du trimestrus, bet nebendravome, nes kiekvienas turėjome savų draugų, be to, Šv. Eduardo mokykloje trimestrui baigiantis mokinius sodindavo pagal egzaminų rezultatus, tad nesitikėjau šalia jo išbūti ilgiau. Bet, matyt, praėjusį trimestrą buvau pasitempęs, o gal jis buvo atsilikęs, o gal ir viena, ir kita, bet tąsyk sėdėjome greta, ir Naidželas, kaip jis tuomet save vadino, paprašė paskolinti svarą.

– Kam tau jo reikia?

– Koks pasibaisėtinas netaktas. Kas tau rūpi?

– Joks apdairus finansininkas neduos kredito nežinodamas jo paskirties, – atsakiau. Mano manymu, tai buvo visai pagrįstas atsakymas, bet Naidželas kažkodėl ėmė juoktis. Bifas Vokinsas prie stalo – buvo savarankiško darbo pamoka – klausiamai žvilgtelėjo į jį. Net labiau negu klausiamai. Nuo to Naidželas užsikvatojo tik dar smarkiau ir kurį laiką negalėjo ištarti nė vieno pasiteisinimo žodžio.

– Atsiprašau, tamsta mokytojau, – pagaliau pasakė jis. – Labai atsiprašau. Bet Viktoras Hugo kartais taip juokingai rašo. – Ir pasileido kvatoti dar garsiau. Aš rimtai sunerimau.

Po pamokos jis paaiškino kažkur nusižiūrėjęs fantastiškus marškinius ir norįs juos nusipirkti. Pasidomėjau, kokia būtų prekės kaina ją perparduodant bankroto atveju, ir tai jį vėl pralinksmino. Bet aš padiktavau jam savo sąlygas: penki procentai palūkanų kas savaitę, o grąžinimo terminas – keturios savaitės, antraip palūkanos padidėja iki dešimties procentų. Jis išvadino mane lupikautoju – tada pirmą kartą išgirdau tą žodį, – bet po keturių savaičių grąžino man 1 svarą ir 20 šilingų, savaitgaliais puikuodavosi naujais marškiniais, o mes tapome draugais. Nusprendėme, kad mes draugai, ir baigta. Penkiolikos metų niekas nesvarsto draugauti su kuo nors, ar nedraugauti, tiesiog ima ir draugauja. Tai negrįžtamas procesas. Kai kas stebėjosi ir prisimenu, kad mes tyčia dar privaidindavom. Naidželas apsimetinėjo, kad žiūri į mane iš aukšto, o aš apsimetinėjau, kad iš kvailumo to nepastebiu, jis dėjosi esąs aristokratiškesnis, negu buvo iš tikrųjų, o aš apsimetinėjau esąs kvaillesnis. Bet mes žinojome, jog tai žaidimas, ir buvome draugai.

Mes likome draugai, nors jis įstojo į universitetą, o aš ne, nors jis nukeliavo į Nineviją ir Tolimąjį Ofyrą, o aš ne, nors aš

gavau pastovų darbą banke, o jis, prisiskraidžiojęs iš vienos laikinos tarnybos į kitą, galiausiai nutūpė mokykloje – viename Edžvero gatvės skersgatvyje ėmėsi dėstyti anglų kalbą užsieniečiams. Virš tos Šekspyro vardo mokyklos įėjimo žybsi neoninė Britanijos vėliava. Jis sako sutikęs tenai dirbti vien dėl jos, kad ji taip gražiai mirksi, bet iš tikrųjų jam labai reikia pinigų.

O paskui atsirado Džiliana ir mūsų pasidarė trys.

Mudu su Džile sutarėme niekam nepasakoti, kaip susitikome. Visada sakydavome, kad vienas mano bendradarbis, toks Dženkinsas, kartą po darbo nusivedė mane į vyno rūšį kaimynystėje ir ten mes sutikome seną jo bičiulę, o su ja buvo Džiliana, jos pažįstama, ir mudu kažkaip iškart susikukavom ir paskyrėm pasimatymą.

– Dženkinsas? – perklausė Oliveris, kai aš užsikirsdamas, gal dėl to, kad nenorėjau kalbėti apie Džilianą, papasakojau jam šią istoriją. – Tas iš arbitražo?

Oliveris mėgsta vaidinti, kad žino, ką aš veikiu, ir kartkartėmis autoritetingai įterpia kokį specifinį žodelį. Pastaruoju metu nuleidžiu tai negirdomis.

– Ne, – atsakiau. – Anuomet jis buvo naujokas. Dabar jau buvęs. Neilgai dirbo. Ta tarnyba buvo ne jam.

Ir tai buvo tiesa. Aš tyčia parinkau Dženkinsą, nes ne per seniausiai jis buvo atleistas ir dabar maža vilties jį sutikti.

– Ką gi, vis dėlto jis spėjo mestelėti tau *tranche de bonheur**.

– Ką tokią? – paklausiau vaidindamas bukagalvį Stiu. Jis nusišypsojo, vaidindamas rafinuotąjį Olį.

Tiesą sakant, man visada būdavo sunku pažindintis su žmonėmis. Vieniems tai išeina natūraliai, kitiems ne. Nesu kilęs

* Laimės porciją. (Pranc.)

iš tų didžiulių šeimų su šimtais pusbrolių, kurių aplankyti nuolat kas nors užsuka. Per visus metus, kol gyvenau su tėvais, niekas neužsuko mūsų „aplankyti“. Tėvai mirė, kai man buvo dvidešimt, sesuo išvažiavo į Lankasterį, ėmė dirbti medicinos sesele ir ištekėjo, tuo mūsų šeima ir apsiribojo.

Aš gyvenau nedideliame butelyje Stok Niuingtone, važinėjau į darbą, kartais pasilikdamas iki vėlumos, ir jaučiausi vis vienišesnis. Nesu bendraujantis žmogus. Kai sutinku, kas man patinka, tai to jiems nesakau ir nieko jų neklausinėju, atvirkščiai, užsisklendžiu tarsi netikėdamas, kad galiu jiems patikti ar būti kuo nors įdomus. Ir tada – savaime suprantama – aš ir nebūnu jiems įdomus. Ir kai dar kartą taip atsitinka, tą pamoką prisimenu, bet, užuot nusprendęs daugiau klaidų nebekartoti, užsisklendžiu vėl. Regis, pusė žmonijos pasitiki savimi, o kita pusė – ne, ir neaišku, kaip peršokti iš vienos pusės į kitą. Tam, kad būtum pasitikintis, turi turėti pasitikėjimo – tai užburtas ratas.

Skelbime buvo rašoma: JŪS JAUNAS PROTINIO DARBO ATSTOVAS? JUMS TARP 25 IR 35? DIRBATE TAIP SUNKIAI, KAD NEBETURITE ENERGIJOS LAISVALAIKIUI IR BENDRAVIMUI? Gerai surašyta. Nepanašu į kvietimą susirasti partnerį laisvadieniui prastumti. Ir be jokios užuominos, kad pats esi kaltas, jeigu neturi asmeninio gyvenimo. Tiesiog toks dalykas atsitinka net puikiausiems žmonėms – tai kodėl gi nesumokėjus 25 svarų ir nenuvažiavus į nurodytą Londono viešbutį pasivaišinti taurele chereso, o jeigu nieko ir neišeitų, pažeminimas negresia.

Maniau, kad ten išdalins prisegamas korteles, kaip konferencijose, bet jie, matyt, nusprendė mums įrodyti, kad bent jau savo vardą vis dėlto sugebame ištartti. Kiekvieną naujai atėjusį dalyvį pasitikdavo tarytum koks šeimininkas, įpildavo chereso ir

palydėdavo nuo vienos grupės prie kitos, bet per tokią daugybę žmonių jis vardų neįsimindavo, tad gavome juos vis kartoti. O gal kai kurių vardų jis neįsimindavo tyčia.

Šnekučiavausi su vienu mikčiumi, kuris rengėsi būti nekilnojamojo turto agentu. Tuo metu organizatorius prie mūsų atvedė Džilianą. Tai, kad mano pašnekovas mikčiojo, manyčiau, suteikė man pasitikėjimo. Žiauru, bet tai ne kartą buvau patyręs savo kailiu: dėstai kokias nors nuvalkiotas tiesas, o tavo pašnekovas netikėtai pradeda šmaikštauti. Jau seniai atkreipiau į tai dėmesį. Sakytum koks išgyvenimo dėsnis – surask žmogų, kuriam blogiau negu tau, ir šalia jo tu tiesiog pradėsi skleistis.

Sutinku, „skleistis“ – kiek perdėtas žodis, bet vis dėlto mes telėjau Džilianai vieną kitą Oliverio juokelį, pasidalinome išpūdziais apie tai, kaip drovėjomės čia ateiti, o kai paaiškėjo, kad ji pusiau prancūzė, man pavyko kažką suimprovizuoti ta tema, ir nors nekilnojamojo turto agentas primygtinai norėjo papasakoti apie Vokietiją, nė kiek jo nesiklausėm ir nejučia aš net užėjau jam iš priekio, kad netrukdytų, ir tada jai pasakiau:

– Suprantu, jūs ką tik čia atėjote, bet gal sutiktumėte su manimi kur nors pavakarieniauti? Arba kokį kitą vakarą, jeigu šiandien užsiėmusi?

Patikėkit, pats savęs nepažinau.

– Jūs manot, kad dera taip greitai iš čia išeiti?

– O kodėl gi ne?

– Argi nereikia pirmiausia su visais susipažinti?

– Nebūtina.

– Tada gerai.

Ji man nusišypojo ir droviai nudelbė akis. Man tai patiko. Vakarieniavome italų restorane. Po trijų savaitių Oliveris grįžo iš kažkokios egzotinės šalies ir mes jau buvome trys. Visą tą

vasarą. Trise. Kaip tame prancūzų filme, kur visi kartu važinėjo dviračiais.

D ž i l i a n a Aš nesidrovėjau. Nervinausi, bet nesidrovėjau. Tai ne tas pats. Drovėjosi Stiuartas. Tai buvo aiškiai matyti iš pat pradžių. Jis stovėjo su ta savo chereso taure, smilkiniai aprasoję prakaitu, aiškiai nesavas, bet skausmingai bandantis nesmagumą įveikti. Žinoma, ten nė vienas ir nė viena nesijautė laisvai. Prisimenu, dar pagalvojau, kad čia vyksta prekyba žmonėmis, o mes nesame to išmokyti, bent jau mūsų visuomenėje.

Užtat Stiuartas pradėjo nuo sąmojų, kurie skambėjo blankokai, nes buvo baisiai susinervinęs, o ir patys sąmojai atrodė lėkštoki. Užsiminus apie Prancūziją, jis pasakė kažkokią banalybę, atseit tą šalį pažinsi vien iš kvapo net užrištomis akimis. Bet, svarbiausia, jis stengėsi – stengėsi paveikti ne tik mane, bet ir save, ir tai mane sujaudino. Nuoširdžiai sujaudino.

Kažin, kaip sekėsi tam mikčiui, kuris norėjo papasakoti apie Vokietiją? Tikiuosi, ką nors susirado.

Kažin, kaip viskas baigėsi Dženkinsui.

O l i v e r i s Nesakykit. Aš noriu atspėti. Tuoju nukreipsiu savo telepatiją į taikią, susitaršiusią ir šiek tiek steatopiginę savo bičiulio Stju figūrą. Ką reiškia „steatopiginė figūra“? Tai reiškia „atsikišusiu, riestu pasturgaliu“: hotentotiškas *derrière**.

„Jules et Jim“**? Ar ne tiesa? Kaip pirštu į akį. Vienu metu jis dažnai jį minėdavo, bet tiktai kalbėdamas su manimi, o su Džiliana niekada. „Jules et Jim“. Oskaras Verneris – neaukštas

* Užpakalis. (Pranc.)

** „Žiulis ir Džimas“ – F. Truffaut filmas.

šviesiaplaukis ir, drįsčiau tvirtinti, steatopiginio sudėjimo, Žana Moro ir tas aukštas tamsiaplaukis, elegantiškas gražuolis, kurio dantys buvo neabejotinai verti nuodėmės (kokia jo pavardė?). Tiek to, nesvarbu, kas vaidino, svarbiausia siužetas. Trijulė važinėja dviračiais, skrieja per tiltus ir visaip šėlioja, prisimenat? Bet koks mielas ir Stiuartui būdingas tokios kultūrinės paralelės kaip „Jules et Jim“ pasirinkimas – neblogas, bet vis dėlto ne ryškiausias iš pokarinių filmų. Stiuartas – geriau įspėsiu iš anksto – yra iš tų žmonių, kuriems Mocarto koncertas K.467 – tai „Elvyros Madigan koncertas“. O klasikinės muzikos idealas – kai styginių orkestras mėgdžioja paukščių čiulbesį, laikrodžio dūžius arba įkalnėn besiropščiančio garvežio pūškavimą. Koks paperkantis paprastumas, ar ne?

Galbūt jis išklaušė kursą apie prancūzų kiną, norėdamas išmolti prakalbinti merginą. Tai niekada nebuvo jo stiprioji pusė, kaip patys suprantate. Kartais jam talkindavau: paskirdavau dvigubus pasimatymus, bet kaskart baigdavosi tuo, kad abi merginos susipešdavo dėl jūsų nuolankaus tarno, o Stiuartas įsispraudęs į kampą purkštaudavo – žavus kaip kiaute lindintis moliuskas. Dieve mano, kokie beviltiški tai būdavo vakarai, o vėliau Stiuartas vis mėgindavo ieškoti kaltų.

– Tau reikėjo labiau mane paremti, – kartą graudžiai man papriekaištavo.

– Paremti tave? Man paremti tave? Aš surandu merginų, supažindinu tave su jomis, aš organizuoju vakarėlį pagal didėjančios įsismaginimo amplitudės formatą, o tu tik sėdi nuošaly ir žibini veizolus kaip Hagenas iš „Gotterdammerung“, jeigu leisi man pasinaudoti šia kultūrine aliuzija.

* R. Vagnerio opera „Dievų žūtis“.

– Kartais man atrodo, kad tu pasiimi mane tik tam, kad aš apmokėčiau sąskaitas.

– Jeigu aš užkalinėčiau pinigus biržoje, – priminiu jam, – o tu būtum mano geriausias draugas, likęs be darbo, ir tu atvestum dvi štai tokias fantastiškas mergytes, man būtų garbė sumokėti sąskaitą.

– Atleisk, – atlyžo jis. – Tik kam reikėjo joms sakyti, kad moterų draugijoje aš jaučiuosi nejaukiai.

– Ak, štai kas tave erzina, – pagaliau pradėjau suprasti. – Bet juk mūsų idėja buvo elgtis taip, kad visi jaustųsi laisvai.

– Man atrodo, tu visai nenori, kad aš susirasčiau merginą, – niūriai užbaigė Stiuartas.

Štai kodėl aš taip nustebau, kai jis iš kažkur atkapstė Džilianą. Kas būtų patikėjęs? Ir tuo labiau, kas būtų patikėjęs, kad jis pakabino ją bare? Įsivaizduokite tokią sceną: prie baro ant kėdės sėdi Džiliana atlasiniu sijonu su skeltuku iki šlaunies, Stiuartas, nerūpestingai taisydamasis kaklaraiščio mazgą, savo rankinio laikrodžio kompiuteryje skaičiuoja tikėtiną jenos kurso augimą, o barmenas ir be žodžių žino, kad „ponas Hjuzas“ pageidauja 1918 metų vėlyvo derliaus sausos „Sercial“ madeiros iš specialios taurės aromatum sustiprinti, Stiuartas slysteli ant gretimos baro kėdės kaip visada paskleisdamas subtilų muskusinį savo seksualumo kvapą, Džiliana paprašo ugnies, Stiuartas iš savo duksloko „Armani“ švarko kišenės išsitraukia „Dunhill“ žiebtuvėlį vėžlio kiauto korpusu...

Na, gana, gana skiesti. Nusileiskime ant žemės. Tą istoriją aš girdėjau su visomis jos gyvai pulsuojančiomis smulkmenomis, perpasakotomis gaudant kvapą ir, atvirai kalbant, kitokios sunku būtų ir tikėtis. Kažkoks minkštagalvis iš banko, kuris po savaitės sugebėjo išlėkti iš darbo (reikia būti tikram minkštagalviui, kad tave iš ten išmestų), vieną vakarą po darbo su Stiuartu užėjo į

„Skvairo“ vyno barą. Priverčiau Stiuartą pakartoti pavadinimą kelis kartus.

– Kaip suprasti? – ėmiausi jį tardyti. – Ar ta vieta priklauso žmogui, kuris save laiko skvairu, ar ten renkasi tokie skvairai kaip tu, kai nori išlenkti taurelę.

Stiuartas pagalvojęs pasakė:

– Aš nesuprantu.

– Kaip nesupranti? kažkas juk turėta omenyje? – Keletą akimirkų mes žiūrėjome vienas į kitą. Vargu ar Stiuartas suprato, apie ką kalbu. Jis, regis, pamanė, kad nenori klausytis jo operos „Paul et Virginie“ šiuolaikiniais kostiumais. – Atleisk. Pasakok toliau.

Tai štai jie, Minkštagalvis ir Stju, sėdi vyno bare, kuris priklauso arba yra skirtas skvairams, nelygu aplinkybės, ir, įsivaizduokite, prie jų prieina p. Minkštagalvio *vieille flamme***, o paskui šią *Fraulein**** žengia pati mūsų brangioji Džiliana. Tolesnę kečvertuko pasimatymo įvykių eigą būtų nesunku numatyti, jeigu vienas iš jos dalyvių nebūtų buvęs Stiuartas, kuris dviejų porų draugijoje paprastai elgiasi kaip į maišelį įkištas prancūziškas batonas. Kaip jam ši kartą pavyko išsiveržti iš savo tamsios nepastebimumo *oubliette*****? Šito keblaus dalyko jo, žinoma, paklausiau mandagesne forma ir neįkainojamą jo atsakymą atmintyje saugau iki šiol.

– Mes įsišnekėjome. Ir kažkaip radome bendrą kalbą.

Atpažįstu Stiuartą. Ar ne Tristanas kalba jo lūpomis? Ne Don Žuanas? Kazanova? Gal aš girdžiu nesutramdomą išdykėlį

* „Polis ir Viržini“ – Viktoro Massé opera pagal Jacqueso-Henri Bernardino de Saint-Pierre'o meilės romaną.

** Senų laikų meilė. (Pranc.)

*** Panelė. (Vok.)

**** Belangė. (Pranc.)

Markizą? Ne, tai mano draugo ir bičiulio Stiuarto Hjuzo žodžiai. „Mes iššnekėjome. Ir kažkaip radome bendrą kalbą.“

O Dieve, jūs, regis, vėl mane smerkiate? Galite nieko nesa-kyti. Aš žinau. Manote, esu pasipūtęs šiknius? Nieko panašaus. Gal nepagaunate mano intonacijos. Taip kalbu tik todėl, kad Stiuartas mano draugas. Seniausias draugas. Aš Stiuartą myliu. Mes draugaujam nuo neatmenamų laikų, kai dar būdavo par-
duodamos garsinės plokštelės, kai dar nebuvo išveisti kiviai, kai Automobilių asociacijos pareigūnai chaki spalvos uniformomis saliuotodavo pravažiuojantiems automobiliams, kai už „Gold Flake“ cigarečių pakelį sumokėjęs pusanтро šešiapensio dar tu-
rėdavai smulkių ašotėliui midaus. Štai nuo kada mes pažįstami, Stiuartas ir aš. Ir, beje, nepatariu mano bičiulio menkinti. Gal jis ne toks miklus ir jo turbina ne visada veikia kaip lambordžinio, bet galiausiai jis viską suvokia, tikrai. Ir kartais greičiau negu aš.

„Gal paskolintum man svarą?“ Mes sėdėjome gretimuose suoluose toje mūsų mokykloje, kaipgi ji vadinosi (Stiuartas žinos, paklauskite jo). Maniau, mandagumas reikalauja pralaužti ledus ir susipažinti su berniuku, iki šiol nepasižymėjusiu gabu-
mais, bet kažkokiu būdu laikinai užsiropštusiu į mokslo olimpą. Bet spėkit, kas buvo? Užuoт nedelsdamas nuolankiai įteikęs man pinigų, kaip būtų padaręs bet kuris save gerbiantis prasčiokas, laikinai gavęs progą įkvėpti gurkšnį aukštikalnių oro, jis pradėjo kelti reikalavimus ir aptarinėti sutarties sąlygas. Interesą, ko-
misinius, palūkanas, rinkos dėsnius, kainos / įplaukų santykį ir panašiai. Tiesą sakant, jis kone privertė mane prisidėti prie Eu-
ropos pinigų sistemos, nors aš tenorėjau išmelžti iš jo moidorą. Paskui jis dar paklausė, kam man reikia tų pinigų! Lyg tai būtų jo reikalas! Lyg aš pats žinočiau! Nepatikėjęs tuo, ką girdžiu, sukikenu, ir senis gekonas, mūsų klasės auklėtojas, nepaten-
kintas išpūtė savo rauktingą apykaklę ir pervėrė mane žvilgsniu;

aš kažką jam leptelėjau, kad apsiramintų, ir tęsiau derybas su savo putniu finansiškai nepalaužiamu naujuoju bičiuliu. Po kelių mėnesių skolą jam grąžinau, nekreipdamas dėmesio į visokius kvailus protestavimus ir priekabiavimus dėl palūkanų normų, nes, atvirai kalbant, man visa tai buvo nesuvokiama, ir nuo to laiko iki šiol mes su juo neišskiriami draugai.

Jis turėjo merginą. Turiu galvoje, prieš Džiliana. Dar tais laikais, kai už cigarečių pakelį ir taip toliau. Ir žinot ką? Esu tikras, jis neprieštarautų, kad jums tai sakau, – jis su ja nemiegojo. Supratot? Jokių šurum burum. Jis atsisakė malšinti alkį tarp siaurų jos strėnų.* O kai kelis mėnesius užtrukęs stachanovietiškas susilaikymas vilties netekusią merginą galiausiai pakurstė paveikti ją savo švelnumynais, jis pareiškė, kad norėtų ją geriau pažinti. Aš tam *dummkoph*** pasakiau, kad mergina kaip tik tai ir pasiūlė, bet Stiuartas nenorėjo nieko girdėti. Ne, ne, jis ne toks.

Žinoma, jis galėjo ir meluoti, bet tokiam žingsniui, manyčiau, jam nepakaktų vaizduotės. Be to, turiu kitų įrodymų. Specialistai nustatė, kad tarp sekso – domėjimosi ar nesidomėjimo juo – ir maisto – domėjimosi ar nesidomėjimo juo – esama neiginčijamo ryšio. (Netikit? Tuomet aš jus pritrenksiu štai tokiu įrodymu: vienas iš svarbiausių žmogaus feromonų, kitaip tariant, seksualinių dirgiklių, yra izobutiraldehidas, kuris ilgąs pulsuojančios angliavandenių grandinės kreivėje yra greta... pupelių daigų kvapo! Štai taip, *amigo*.) O Stiuartas, kaip pamatysite vėliau, jeigu iki šiol dar nepamatėte, tiki, kad pagrindinė maisto *raison d'etre**** yra nuo žmonių akių paslėpti neskoningus piešinius lėkštės dugne, o štai aš nesigirdamas galiu pasakyti, kad

* E. Waugh romano *Sugrįžimas į Braidshedą* parafrazė.

** Kvailiui. (Vok.)

*** Egzistavimo prasmė. (Pranc.)

nedaug yra tokių, kurie kinų lazdelėmis darbuotūsi mitriau už jaunąjį Olij.

Ergo^{*}, ir gretutinėse žmogaus elgesio sferose aš taip pat nesusidurdavau su sunkumais. Susilaikymas niekada nebuvo mano devizas. Galbūt mano, kaip lakstūno, reputacija silpnina Stiuarto vyriškumą. O darbas anglų Šekspyro mokykloje sudaro tam kuo palankiausias sąlygas. Kad ir tie papildomi užsiėmimai akis į akį po pamokų. Stiuartas ne kartą skambino man į buduarą ir įsitinkino, kad mano atsakiklis atsiliepia penkiolika užsienio kalbų. Bet dabar jam viskas gerai. Jis juk turi savo Džilianą, ar ne?

Prisipažinsiu, tuo metu, kai jis kaip gulbinas įplaukė į tą savo „Café des Squires“ ir išplaukė jau kartu su Džiliana, nuolatinės draugės neturėjau. Buvau blogai nusiteikęs, o kai būnu blogai nusiteikęs, turiu madą kitus pašiepti, todėl manau, kad būsiu leptelėjęs vieną kitą piktą ir užgaulų žodelį. Bet aš džiaugiasi dėl jo. Kaipgi kitaip? Kai jie pirmą kartą dviese aplankė mano buveinę, jis laigė kaip šunytis. Toks kaulų nudžiovęs uodegą vizginantis šunytis – vos susilaikiau nepakasęs jam paausio.

Pasistengiau, kad mano būstas atrodytų ne toks bauginantis. Užtraukęs marokietišką naktinę užuolaidą, kraštą nerūpestingai užmečiau ant sofos, uždėjau plokštelę su trečiuoju „Orfėjo“ veiksmu, uždegiau indiškų smilkalų lazdelę ir tuo apsiribojau. Tariausi sukūręs *bienvenue chez Ollie*^{**} įspūdį. Žinoma, galėjau žengti toliau – pakabinti ant sienos bulių kautynių plakatą, kad Stiuartas jaustųsi kaip namie, bet, manau, nedera visiškai užtušuoti savo individualybės, antraip svečiai nebežinos, su kuo turi reikalą. Pasigirdus skambučiui užsirūčiau „Galoise“ ir nuėjau pasitikti lemties. Arba Stiuarto lemties – bus matyt.

* Taigi. (Lot.)

** Sveiki atvykę pas Olij. (Pranc.)

Džiliana bent jau manęs neklausė, kodėl dieną laikau užtrauktas užuolaidas. Šią keistybę pastaruoju laiku aiškinu vis įmančiau, prasimanydamas įvairiausių dingsčių: nuo retos regėjimo ligos iki neblėstančios pagarbos ankstyvosioms Odeno eilėms. Bet gal Stiuartas buvo ją išpėjęs.

– Sveikas, – tarė ji. – Stiuartas man daug apie tave pasakojo.

Norėdamas padėti visiems atsipalaiduoti, nusilenkiau žemai kaip Makarova „Romeo ir Džuljetoje“.

– Viešpatie, – šuktelėjau krisdamas ant marokietiškos užuolaidos, – nejaugi jis išsitarė apie mano sužeidimą kare? Stiuartai, dėl Dievo meilės, žinau, kad ne kiekvienas yra albanų karaliaus Zogo I palikuonis, bet kam reikia leistis į tokias smulkmenas?

Stiuartas palietė jos alkūnę – anksčiau nebuvau matęs, kad taip laisvai darytų tokius dalykus, – ir sumurmėjo:

– Aš tave išpėjau, netikėk niekuo, ką jis sako.

Ji linktelėjo, ir aš staiga pajutau, kad persvara jų pusėj. Nustebau, nes jie buvo tik du, o tam, kad persvara pasikeistų ne mano naudai, paprastai prireikia daug daugiau žmonių.

Tuoj pabandysiu prisiminti, kaip ji tą dieną atrodė. Nepasivarginau į savo atminties bagažo saugyklą pasidėti visų jos veido ir manierų smulkmenų, bet manau, kad ji vilkėjo žalzganus – šalavijo ir gelsvės žalumo – marškinius, ištrauktus ant pilkų blukintų „Levi's 501“ džinsų, mūvėjo žalias kojines ir avėjo absurdiškus sportbačius. Kaštoniniai plaukai buvo sušukuoti atgal ir, susegti už ausų, laisvai krito ant nugaros; nepadažytas, todėl blyškoka ovalinis veidas išryškino dideles rudas akis; nedidelė burna ir koketiška nosytė, įstatytos kiek per žemai, pabrėžė išdidų aukštos kaktos išsikišimą. Ausys buvo beveik be spenelių – nenorom atkreipiau į tai dėmesį, – ir tai vis dažniau pasitaikantis genetinis bruožas, kurį Darvinas, be abejo, galėtų paaiškinti.

Tai štai maždaug tokią aš ją pamačiau.

Prisipažinsiu, esu ne iš tų pašnekovų, kurie tvirtina, kad prie asmeniškų dalykų galima pereiti tik tada, kai šiaip ne taip apiplauki visų žemynų pakraščius. Neturiu pempės įpročio atėjusiųjų vilioti nuo lizdo kalbomis apie dienos aktualijas: neramumus Rytų Europoje, dar vieną perversmą Afrikoje, banginių išgyvenimo galimybes ar žemo atmosferos slėgio sritį, pakibusią už Grenlandijos kabliuko ir grėsmingai nusidriekusią virš mūsų. Įpylęs Džilianai ir jos galantiškam kavalieriui arbatos „Formoza Ulong“ ėmiau jos klausinėti, kiek jai metų, ką ji veikia ir ar tebėra gyvi jos tėvai.

Ji atsakinėjo visai geranoriškai, nors Stiuartas muistėsi kaip patupdytas ant skruzdėlyno. Sužinojau, kad jai dvidešimt septyneri; tėvai (mama prancūzė, tėvas anglas) išsiskyrė prieš keletą metų, kai tėvukas susidėjo su kažkokia mergše; o ji tarnaujanti menui, gaivinanti išblukusias praeities spalvas. Nenugirdau? Ne, ne, tiesiog restauruojanti paveikslus.

Prieš jiems išeinant neiškentęs pasivedžiau Džilianą į šalį ir daviau jai neįkainojamą patarimą, kad nešioti džinsus su sportbačiais yra *de désastre*^{*}, ir kad tiesiog keista, kaip ji vidury baltos dienos sugebėjo ateiti iki mano namų ir nebuvo prikalta prie gėdos stulpo.

- Pasakyk man, – tarė ji, – ar tu ne...
- Taip? – paraginau ją.
- Ar tu... nesidažai, ne?

* Katastrofa. (Pranc.)